

Хізанов Олексій Дмитрович,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності
Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Хлистун Володимир Валерійович,
викладач кафедри кримінального
права Національної академії
внутрішніх справ

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ МАЙНА ЧЕРЕЗ ОПЕРАЦІЇ З КРИПТОАКТИВАМИ ТА ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ ОЗНАК СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 209 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Легалізація майна через операції з криптоактивами стала однією з тих форм маскуванню злочинного походження коштів, яка ускладнює кримінально-правову оцінку поведінки особи. Причина полягає не лише у технічній складності таких операцій, а й у тому, що цифровий рух активів здатний швидко змінювати зовнішню форму майна, розривати очевидний зв'язок між первинним злочинним доходом і кінцевим набувачем, а також створювати видимість законного інвестування, обміну або зберігання. Актуальність цього питання підтверджується і сучасним станом цифрової злочинності: за офіційним звітом Департаменту кіберполіції у звітному періоді зареєстровано понад 2,1 тис. кримінальних правопорушень, повідомлено про підозру близько 1,5 тис. осіб, а потерпілим відшкодовано понад 342,6 млн грн. Водночас Державна служба фінансового моніторингу України у типологічному дослідженні 2025 року прямо віднесла легалізацію доходів через віртуальні активи до актуальних способів відмивання коштів, окремо вказавши на конвертацію викрадених коштів у віртуальну валюту для подальшої легалізації [4]. Це свідчить про те, що для правозастосування проблема вже не є теоретичною, а має сталий практичний характер.

Основна складність у таких провадженнях пов'язана з встановленням об'єктивної сторони злочину. Якщо при класичній схемі легалізації органи досудового розслідування можуть простежити рух коштів через банківські рахунки, фіктивні договори чи підприємства прикриття, то в операціях із криптоактивами майно проходить через значно рухоміший ланцюг: криптогаманець, сервіс обміну, біржу,

проміжні адреси, новий актив, нову мережу або новий акаунт. Зовні це може виглядати як звичайне цифрове інвестування або обмін між учасниками ринку. Саме тому для належної кваліфікації недостатньо встановити факт переказу на криптогаманець або факт придбання цифрового активу. Необхідно довести, що конкретні дії об'єктивно були спрямовані на зміну форми злочинного майна, приховування його джерела, розрив ланцюга походження чи створення видимості його правомірного походження [1]. Інакше існує ризик підміни легалізації самим фактом подальшого розпорядження майном, уже одержаним унаслідок предикатного кримінального правопорушення. У цьому і полягає головна проблема: криптоактиви значно полегшують технічне перетворення майна, але одночасно ускладнюють доведення юридичного змісту цього перетворення.

Практична складність таких проваджень починається з установлення суб'єктивної сторони. Особа, яка користувалася криптогаманцем або біржовим акаунтом, майже завжди пояснює свої дії звичайною торгівлею, технічною участю в обміні, наданням акаунта, виконанням доручення іншої особи або простим зберіганням активу. Через це для доведення складу злочину, передбаченого ст. 209 Кримінального кодексу України, недостатньо показати сам факт криптооперації [1]. Органи досудового розслідування мають встановити зв'язок між предикатним кримінальним правопорушенням і конкретним активом, послідовність транзакцій, використання підконтрольних адрес, спроби розірвати очевидний ланцюг походження майна, дані біржових акаунтів, технічні сліди користування гаманцями, зв'язок між учасниками операцій і відсутність іншого правдоподібного економічного змісту таких дій. Лише така сукупність відомостей дає змогу показати, що криптоактив використовувався не як нейтральний цифровий інструмент, а як засіб приховування злочинного походження майна.

Верховний Суд в огляді судової практики Касаційного кримінального суду у справах про злочини у сфері господарської діяльності вказує, що для складу злочину, передбаченого ст. 209 Кримінального кодексу України, обов'язковою є спеціальна мета – надання правомірного вигляду володінню, користуванню або розпорядженню майном, одержаним злочинним шляхом. Саме цей підхід має вирішальне значення для операцій з криптоактивами, бо він відмежовує легалізацію від простого переказу, обміну чи подальшого зберігання цифрового активу [3]. Якщо у провадженні не встановлено, що конкретні дії були спрямовані саме на приховування або маскування незаконного джерела майна, сама наявність криптогаманця, біржового акаунта чи ланцюга транзакцій не утворює події злочину, передбаченого ст. 209 Кримінального кодексу України. Таким чином, судова практика

вже прямо орієнтує на те, що у справах цієї категорії центральним є не технічний факт криптооперації, а її кримінально-правовий зміст.

Стаття 209 Кримінального кодексу України охоплює не лише фінансові операції чи правочини, а й переміщення, зміну форми майна, приховування або маскуванню його походження. Саме тому її зміст дозволяє охопити і випадки, коли кошти, одержані злочинним шляхом, переводяться у криптоактив, переміщуються між кількома адресами, обмінюються на інший токен, а потім виводяться через біржу або інший сервіс. Але цього ще недостатньо для автоматичного висновку про легалізацію [1]. У кожному провадженні потрібно окремо довести, що така послідовність дій була спрямована саме на приховування джерела походження майна або на надання правомірного вигляду подальшому володінню чи розпорядженню ним. У цій частині істотне значення має і Закон України «Про запобігання та протидію легалізації відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», оскільки він уже враховує постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, у системі фінансового моніторингу. Це дає можливість отримувати і аналізувати дані про рух активу через відповідні сервіси, зв'язок між користувачем і платформою, а також ознаки операцій, які не мають очевидної законної економічної мети. Водночас Закон України «Про віртуальні активи» станом на 8 квітня 2026 року не набрав чинності. Через це органи досудового розслідування ще не мають завершеної спеціальної моделі правового регулювання ринку криптоактивів, а доведення легалізації будуватиметься через встановлення предикатного походження майна, характеру криптооперацій, їх спрямованості на маскуванню та даних, які підтверджують обізнаність особи про незаконне джерело такого майна [2].

Отже, легалізація майна через операції з криптоактивами створює труднощі не тому, що цифровий актив неможливо охопити змістом ст. 209 Кримінального кодексу України, а тому, що у кожному провадженні потрібно окремо довести сукупність конкретних ознак цього злочину. Органи досудового розслідування мають встановити предикатне кримінальне правопорушення, злочинне походження майна, характер операцій з криптоактивом, їх спрямованість на приховування або маскуванню такого походження, а також те, що особа знала або повинна була знати про незаконне джерело майна. Саме спеціальна мета надання правомірного вигляду володінню, користуванню чи розпорядженню майном відмежовує легалізацію від простого зберігання, переказу або обміну цифрового активу. Через це для правильної кваліфікації за ст. 209 Кримінального кодексу України вирішальне значення має не сам факт криптооперації, а повний доказовий ланцюг, який показує, що така операція була частиною схеми легалізації злочинного доходу.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (дата звернення: 08.04.2026).
2. Про запобігання та протидію легалізації відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 груд. 2019 р. № 361-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/361-20> (дата звернення: 08.04.2026).
3. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у кримінальних провадженнях щодо злочинів у сфері господарської діяльності // Верховний Суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KKS_zloch_gosp_dijal.pdf (дата звернення: 08.04.2026).
4. Типологічне дослідження 2025 / Державна служба фінансового моніторингу України. Київ, 2025. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/411/Типолог%20ДСФМУ/Typology%202025_UA.pdf (дата звернення: 08.04.2026).

Черненко Злата Богданівна,
студентка навчально-наукового
інституту права та інноваційної
освіти Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Грищенко Оксана Анатоліївна,
професор кафедри кримінально-
правових дисциплін навчально-
наукового інституту права
та інноваційної освіти Дніпровського
державного університету внутрішніх
справ, доктор юридичних наук

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ

В умовах воєнного стану проблема кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності набуває особливої гостроти, оскільки суспільство одночасно функціонує в режимі підвищеної небезпеки, психологічної напруги, масових переміщень